

SLOVANSKÁ VZÁJOMNOSŤ

Ročník IV, číslo 4, december 2004

SLOVANSKÁ VZÁJOMNOSŤ, ročník IV, číslo 4. Vychádza štyrikrát ročne. Vydáva Slovenská rada Združenia slovenskej vzájomnosti. Výtvarný návrh obálky: Ladon©.

Predseda redakčnej rady: doc.Dr. Jozef Mravík, CSc., šéfredaktor: Mgr. Maroš Puchovský.

Adresa redakcie: Dobšinského 16, 811 05 Bratislava, č.tel. 52491861.

ISSN 1335-9010, evidenčné číslo: MK SR 2651/2001. Vyšlo v decembri 2004.

Z obsahu:

- Slovanský svet
 - Slovinsko, Bosna a Hercegovina, Macedónsko
- Slovanské letopisy
 - Slovo ako životná sila (6.časť)
- Slovanské slovo
 - Nebezpečné tabuizovanie (2. časť)
- Slovanská kultúra
 - Klopanie na všetky dvere
 - Recenzie
- Rozhovor
 - so spisovateľom Jánom Tužinským
- Spravodajca ZSV

Na úvod

Posledné tohtoročné číslo Slovankej vzájomnosti vychádza v dobe, keď slovanský svet prechádza ďalším prelomovým obdobím. Zatiaľ čo začiatkom roka 2004 sa pozornosť upriamovala na západ, kde štyri slovanské národy boli vstúpené do Európskej únie, koniec roka je v znamení udalostí na východe. To, čo sa deje na Ukrajine, je pokračovaním v histórii toľkokrát opakovaného pochodu mocností na východ. V tejto súvislosti je celkom bezpredmetné zaoberať sa okolnosťami a aktérmi nedávnych prezidentských volieb, či ich opakovaním. Dôležitejšie je, že všetky takéto pochody v dejinách sa skončili na Dnepri a dnešné delenie Ukrajiny na západnú a východnú je toho ďalším dôkazom. Boj o Ukrajinu, hoci sa teraz nedeje priamo vojenskými prostriedkami, ovplyvní osudy Slovanstva na dlhé roky.

Maroš Puchovský
šéfredaktor

SLOVANSKÝ SVET

SLOVINSKO, BOSNA A HERCEGOVINA, MACEDÓNSKO

Mgr. Maroš Puchovský

Posledná časť nášho seriálu o slovanských národoch je venovaná trom národom bývalej Juhoslávie, ktoré akoby v malom reprezentovali celý slovanský svet. Katolícki Slovinci, moslimskí Bosniaci a pravoslávni Macedónci sú dokonalou ukážkou rozdielov medzi Slovanmi, ale zároveň i dôkazom, že podobností je oveľa viac a spoločné slovanské korene nemožno poprieť. Tieto tri národy ležia na línii zlomu, ktorá veľakrát v histórii rozdeľovala, ale aj spájala celé Slovanstvo.

SLOVINSKO – ZÁKLADNÉ ÚDAJE

Oficiálny názov – Republika Slovenija

Rozloha: 20 253 km²

Počet obyvateľov: 2 000 000 (v r. 2000)

Hlavné mesto: Ljubljana – 268 000 obyv.

Úradný jazyk: slovinčina

Národnostné zloženie: Slovinci 91%, Chorváti 3%, Srbi 2%, iní 4%

Náboženstvo: rímsko-katolícke 90%, evanjelické 1%, iné 9%

Štátny sviatok: 26. jún (Deň samostatnosti, 1991)

Predkovia Slovincov obývali pôvodne celú východnú časť Álp. Bolo to územie, ktoré na severe ohraničoval Dunaj, na východe Blatenské jazero, na juhu Jadranské more a na západe údolia Tirolsko

a Salzburg, čiže takmer celé dnešné Rakúsko. Jadrom osídlenia bolo Korutánsko s najvýznamnejším praslovanským kultovým strediskom Gospa Sveta. V 7. storočí sa Východné Alpy stali súčasťou Samovej ríše, ktorá mala centrum na Slovensku a na Morave, no po jej rozpade sa už dostali pod trvalý vplyv Frankov. Nemecká kolonizácia, ktorá postupovala pozdĺž Dunaja zatísila Slovincov na juh a prerušila priame spojenie medzi západnými a južnými Slovanmi. Ešte v 9. storočí počas Pribinovho a Koceľovho Blatenského kniežatstva, ktoré Slovinci aj Slováci považujú za svoje, sa zachovával plynulý prechod slovanského osídlenia cez územie Panónie. Po príchode Maďarov sa pretrhol i ten a Slovinci sa začali formovať v osobitný národ. Od Korutánskeho kniežatstva sa oddelili Štajersko a Kraňsko a nakoniec sa práve najjužnejšie položené Kraňsko s Ljubľanou stalo novým centrom slovinského národa.

Viac ako tisícročné spolužitie Slovincov a Nemcov zanechalo výrazné stopy v spôsobe života, mentalite i hospodárstve. Keď sa v 19. storočí Slovinci pripojili k ilýrskemu hnutiu juhoslovanských národov, zachovali si zvláštne postavenie. I neskôr v rámci Juhoslávie patrilo Slovinsko k hospodársky a kultúrne najvyspelejším častiam štátu a nikdy sa necítilo byť súčasťou Balkánu. Slovinci si spolu so Slovákmi zachovali pôvodné meno Slovanov – hovoria si „Slovenec, Slovenka“ a svoju reč nazývajú „slovenski jezik“. Jazykovo sú však jednoznačne bližší Chorvátom a Srbom a slovinčina patrí k rodine juhoslovanských jazykov. Od roku 2004 je Slovinsko súčasťou Európskej únie a v rámci dvanástich nezávislých slovanských štátov v dnešnej Európe je jedným z hospodársky najprosperujúcejších. Hoci sa snaží byť súčasťou strednej Európy, svoje vzťahy a zväzky s ostatnými juhoslovanskými národmi nemôže poprieť. Slovinci ako zvyšok alpských Slovanov sú stále mostom medzi západným a južným slovanským svetom.

BOSNA A HERCEGOVINA – ZÁKLADNÉ ÚDAJE

Oficiálny názov: Republika Bosna i Hercegovina

Rozloha: 51 129 km²

Počet obyvateľov: 4 000 000 (v r. 2000)

Hlavné mesto: Sarajevo – 526 000 obyv.

Úradný jazyk: chorvátčina, srbčina

Národnostné zloženie: Bosniaci 44%, Srbi 31%, Chorváti 17%, iní 8%

Náboženstvo: islam 44%, srbsko-pravoslávne 31%, rímsko-katolícke 17%, iné 8%

Štátny sviatok: 1. marec (Deň samostatnosti, 1992)

Administratívne usporiadanie: dve samostatné územné jednotky – Federácia Bosny a Hercegoviny (Federacija Bosne i Hercegovine) 26 076 km², Srbská republika (Republika Srbska) 25 053 km².

História Bosny pripomína magický uzol, ktorý sa ešte nikomu dodnes nepodarilo rozpliešť. Vedú sa nekonečné spory, či sú bosnianski moslimi chorvátskeho alebo srbského pôvodu, pravda je však trochu komplikovanejšia. Bosna bola pôvodne iba malá pohraničná bánovina, ktorá bola postupne súčasťou chorvátskeho, srbského aj uhorského štátu. Ale keď sa v roku 1377 na istý čas osamostatnila a bosnianský bán Tvrtko bol korunovaný kráľom, patrila už väčšina slovanského obyvateľstva Bosny k tzv. bogomilom, radikálnemu duchovnému smeru, ktorý hlásal návrat k pôvodným princípom kresťanstva a neuznával cirkevné authority západu ani východu. Nečudo, že sa tak Bosna dostala medzi dva mlynské kamene, a keď ju v roku 1463 dobyli Turci, väčšina bogomilov prestúpila na islam. Zo zaznávanej náboženskej menšiny sa tak stali odrazu súčasťou vládnuceho osmanského národa, pričom si zachovali svoj slovanský jazyk i čítanie. V Osmanskej ríši sa Bosna tešila mnohým privilégiám. Ostala súčasťou Turecka formálne až do roku 1908, keď ju anektovalo Rakúsko-Uhorsko a už o desať rokov na to sa stala súčasťou Juhoslávie. Situácia bosnianskych moslimov sa opäť radikálne zmenila a mlynské kamene histórie začali znovu mlieť. Po osamostatnení Bosny a Hercegoviny v roku 1992 konflikt vypukol naplno a nie je uzatvorený dodnes. Územie štátu je rozdelené na moslimsko-

chorvátsku časť a srbskú časť, prímernie zabezpečujú medzinárodné vojenské jednotky. Bosna je vlastne pod medzinárodným protektorátom. Kým neodíde posledný cudzí vojak, nebude jasné ani definitívne riešenie tejto otázky.

MACEDÓNSKO – ZÁKLADNÉ ÚDAJE

Oficiálny názov – Republika Makedonija

The Former Yugoslav Republic of Macedonia –
pod týmto názvom

Bolo Macedónsko prijaté do OSN

Rozloha: 25 713 km²

Počet obyvateľov: 2 000 000 (v r. 2000)

Hlavné mesto: Skopje – 448 000 obyv.

Úradný jazyk: macedónčina

Národnostné zloženie: Macedónci 67%, Albánci 23%, Turci 5%, iní 5%

Náboženstvo: pravoslávne 67%, islam 30%, iné 3%

Štátny sviatok: 2. august (Deň revolúcie, 1903)

Macedónsko je takým uzlovým bodom celého Balkánu, že počas niekoľkých tisícok rokov sa práve cez jeho územie valila celá história oblasti. Už od čias Alexandra Macedónskeho, Rímskej ríše a Byzancie bolo križovatkou všetkých vojenských výprav, ale i duchovných prúdov. Ved' zo Solúnu pochádzali Konštantín a Metod, a keď boli Metodovi žiaci vyhnaní zo Svätoplukovej ríše, našli útočisko zase v Macedónsku – v Ochride. Macedónsko bolo vtedy centrom Bulharskej ríše, ale už o niekoľko storočí neskôr sa stalo centrom Srbského cárstva – keď si srbský cár Štefan Dušan v roku 1345 vybral za svoje hlavné mesto Skopje. Po príchode Turkov sa práve Macedónsko stalo najpevnejšou súčasťou Osmanskej ríše a práve tu vzniklo aj tzv. mladoturecké hnutie na začiatku 20. storočia. Nakoniec sa však severné a stredné Macedónsko stalo v roku 1918 súčasťou Juhoslávie.

Problém identity sa tiahne celými macedónskymi dejinami. Grécko, Bulharsko i Srbsko si na toto územie robili a dodnes robia nároky. Samotní Macedónci sa až po roku 1945 vyhlásili za svojbytný slovanský národ a s vlastným osobitým jazykom, ktorý tvorí z lingvistického hľadiska prechod medzi bulharčinou a srbčinou. Počas tureckého panstva sa do Macedónska prisťahovali islamizovaní Albánci, ktorí dnes tvoria tretinu obyvateľstva. Rozpory ohľadne práv albánskej menšiny priviedli krajinu na začiatku 21. storočia na pokraj občianskej vojny. Samostatné Macedónsko je teda od roku 1991 tiesnené presne zo všetkých štyroch svatových strán.

Ďalšie osudy Macedónska je v tejto chvíli ťažké určiť. Jedno je však isté – Macedónci strážia najjužnejšiu hranicu Slovanstva a od ich úspechu bude závisieť vývoj v celom slovanskom svete.

SLOVANSKÉ LETOPISY

SLOVO AKO ŽIVOTNÁ SILA

6. časť

Mgr. Maroš Puchovský

Bernolákova kodifikácia slovenčiny nevznikla na zelenej lúke. Predchádzali jej stáročia úsilí slovenských vzdelancov najmä na Trnavskej univerzite, ale i na takých odľahlých miestach ako Červený Kláštor, kde kamaldulskí mnísi už od roku 1756 preložili bibliu do slovenčiny. Okrem prirodzenej potreby vedecky ustáliť používanie slovenského jazyka tu navyše prišla i podpora najvyšších cisárskych a cirkevných kruhov, priam sa dá povedať – objednávka.

Doba, v ktorej rozvíjal Bernolák svoju činnosť bola plná prelomových udalostí. Tereziánske a jozefínske reformy, dôsledky francúzskej revolúcie, napoleonské vojny, doznievajúca rekatolizácia a zároveň tolerančný patent pre iné vierovyznania – to všetko dalo do pohybu obrovské zmeny, ktoré už predznamenávali súčasnosť.

V týchto súvislostiach je zaujímavé, čo o uzákonení slovenčiny hovorí sám Bernolák. V diele Gramatica Slavica uvádza nasledovnú úvahu:

„Hoci je veľmi mnoho, a to dokonca nesmrteľných štúdií, ktoré podnikli mužovia veľkého nadania a vynikajúcej učenosti a ktoré sa neobyčajne zaslúžili o ľudské pokolenie, predsa predovšetkým to štúdium, ktoré sa vynakladá na zušľachtovanie, objasňovanie a uľahčovanie národných rečí, je také veľké a význačné, že vtlačené do vďačných ľudských sŕdc nikdy ho nijaká sila nevyvrve, vryté do chápacej mysle nijaký vek ho nevymaže. Toto je ono štúdium, láskavý čitateľ, ktoré učí o ľudských a božských veciach nielen dobre a správne hovoriť ale aj písať a ktoré zjednocuje kmene

a národy, ktoré predtým iba rozdielnosť reči rozštiepila, z onoho rozporu vo vzájomnú a ľudskej prirodzenosti vlastnú družnosť.“ Ohlas bernolákovského hnutia bol veľký. Svedčí o tom i list cirkevného hodnostára a spisovateľa Ondreja Mésároša z Dubnice z roku 1786, v ktorom sa píše:

„Že náš jazyk bol voľakedy v kvete, o tom pochybovať je sotva možné. Ved' vieme, že pred vpadnutím Hunov, čiže Maďarov, vláda a rozsiahle panstvo bolo v rukách národa slovenského, s čím spolu išla medzi inými hodnosťami aj hodnosť panujúceho jazyka. Nevďačný by bol zaiste ku svojej vlasti, k národu i materinskému jazyku, kto by neprispel k tomuto dielu účasťou, akou len môže. Budem vyhľadávať staré slovenské pamiatky, kdekoľvek sa im môžem úfať. Staré pamiatky takéhoto druhu isto-iste by rozhodli aj tú otázku: Či je náš slovenský jazyk pravou matkou ostatných jazykov, príbuzných so slovenským? Mne sa to zdá veru pravdepodobným už preto, že staršie české knihy samy sa väčšmi približujú k našej slovenčine. Mám poruke český preklad biblie, mám i roku 1560 v Olomouci vytlačený slovník a z obidvoch týchto diel vidieť, že pred dvesto rokmi nebol medzi slovenčinou a češtinou taký rozdiel ako dnes.

Slovenskému jazyku, ktorý nadobudol som s materinským mliekom, budem vďaky vzdávať, ak ja, blížiaci sa ku päťdesiatke života, budem môcť správne podľa pravidiel hovoriť a písať čo aspoň pred smrťou.“

Spisovná slovenčina v Bernolákovej úprave získala veľké rozšírenie. Vydávali sa v nej knihy, školské učebnice, ba i cisárske vládne vyhlášky. Bola vyučovacím jazykom v katolíckych seminároch a ostrihomský kanonik Juraj Palkovič preložil do nej bibliu. V tomto úsilí mu významne pomáhal ostrihomský arcibiskup Alexander Rudnay, ktorý sa preslávil výrokom: Slovák som a keby som bol i na Petrovom stolci, Slovákom ostanem. Slovenskí evanjelici však ďalej zotrvali pri biblickej češtine. Bolo len otázkou času, kedy bude odstránená i táto posledná jazyková dvojkolajnosť na Slovensku.

Pripomeňme si teraz, ako znela bernolákovčina – a to vo svojej najvybrúsennejšej forme. K dokonalosti jazykového a básnického výrazu ju doviedol Ján Hollý v eposoch Cyrilometodiáda a Svätopluk. Klasická časomiera, ospievanie najslávnejších chvíľ slovenských dejín, hrdosť na slovenstvo a slovanstvo – v takej celistvosti to neučinil nik pred ním ani po ňom.

V epose Cyrilometodiáda takto opisuje vyslanie slovenských vierozvestov:

„Takto Michal povedá ; i hned' bez rozpaku mislí
Konštantína volá a bratra Metóda, čo práve
Tenkrát z volgárskej sa navráťil'i krajni do mesta ;
A k prišlím hovorí, i takú dá príčinu zvaňá :
Bratri milí, gréckej najvatšá ozdobo cirkvi !
Rastislav, širokovládni ve Slovensku panovník,
I Svätopluk z vrúcním Chocilem včil poslali ke mňa
O zvestov, čo bi jím kresťanskú hlásil'i víru.
I kto tu súcejší ku takej veci najďe se od vás?
Vi s'je jejích známí ve vašej už vlast'i Solúne
Zvikl'i jazik hovorit' ; vi potom s'je opust'ili hluční
Od mladi svet ; prísnu sebe vibral'i kázeň, a celki
Posvatním sa vedám i duchovným odda'li prácám
A zmužilím čnosťám. Ti si, Konštantíne, pre Slávov
Písmo našel, bozkí prekládal Zákon, a bozké
Tíchtó rečú uporádal i sám už službi konával.
Ti s' divokích zvédol ve pravěj už víre Kozárov.
Vi spolu súsedním s'je ňebeské hlási'li pravdi
Vulgárom. Teda id'te a tak též rovne Slovákóm
Nábožnosť a zvestované zhora nauki rozumním
Káž'je u nich jazikem ; všefiké též obradi cirkvi
Obradi posvatné, i božé v ňem službi konaj'je.
Ňech Boh vás ríd'i, a vašej dá práci žehnáni.“

Ján Hollý vo svojich nezabudnuteľných eposoch používa pomenovanie Slovák i v zmysle Slovan všeobecne. Hollého

Cyrlometodiáda a Svätopluk – spolu s Kollárovu Slávy dcérou, Šafárikovými Slovanými starožitnosťami a neskoršími Štúrovými dielami – spoluvytvárali myšlienky slovanskej vzájomnosti. Predstavu, kde každý slovanský národ má svoje miesto, a zároveň všetky tvoria jeden celok, spojený duchovným, kultúrnym a dejinným putom.

-pokračovanie-

SLOVANSKÉ SLOVO

Nebezpečné tabuizovanie

II. časť

Július Handžárik

Antisemitizmus – špecifikum nemeckej podoby fašizmu

Antisemitizmus nebol organickou súčasťou fašistických ideológií, pretože bol v principiálnom rozpore so samou podstatou fašistickej „revolúcie“. Vo väčšine európskych štátov patrili totiž Židia k najmajetnejším vrstvám obyvateľstva a nikde neboli výraznou súčasťou mestského proletariátu (robotníctva) či dedinskej chudoby (maloroľníctva a vrstvy želiarov). Fašistická revolúcia manažérov teda nemohla byť a nebola zameraná proti tejto vrstve manažérov a preto až do roku 1939 bola väčšina fašistických strán a hnutí voči židovstvu fakticky indiferentná. A Maďarsko, prvý štát reálneho fašizmu v Európe, malo dokonca celkom filosemitský režim, čo vyplývalo z osobitného postavenia Židov v maďarskej spoločnosti a hlavne v jej najvyšších majetných vrstvách. Uhorsko a v ňom hlavne etnické Maďarsko bolo totiž dlhodobo cieľom hromadného sťahovania Židov z Haliče. Kým v roku 1700 žilo v Uhorsku len 12 tisíc, v roku 1805 to bolo 127 tisíc, roku 1890 už 707 tisíc a roku 1914 dokonca až 911 tisíc Židov. Dominantné postavenie dosiahli vo finančníctve, priemysle i poľnohospodárstve (ako majitelia a hlavne árendátori veľkostatkov) a vo veľkom počte prenikli aj do slobodných povolání ako advokáti, žurnalisti, lekári, lekárnici a umelci. Na Slovensku promaďarské správanie a dominantná hospodárska pozícia Židov vytvárali koncom 19. storočia v slovensko-židovských vzťahoch komplikované situácie. Pre slovenský ľud boli Židia – veľkostatkári, árendátori, továrnici,

obchodníci, dedinskí krčmári, často bezohľadní úžerníci – bezprostrednými predstaviteľmi pauperizácie občanov a nositeľmi maďarského útlaku. Sociálna skladba židovského obyvateľstva Uhorska bola totiž celkom atypická – v roku 1910 patrilo z nich do kategórie vlastníkov až 57%, k inteligencii a úradníctvu 18% a do kategórie iných povolání 25%. V rukách maďarských vládnucich tried sa stali nástrojom šovinistickej politiky i hospodárskeho útlaku nemaďarských národov Uhorska a aj za tieto služby získalo do roka 1918 až 346 židovských rodín maďarské šľachtické tituly (12). Bolo teda pochopiteľné, že Maďarsko, hoci bolo prvým štátom reálneho fašizmu v Európe, uplatňovalo viac-menej filosemitskú politiku a k masívnej realizácii antisemitizmu podľa nemeckého nacistického vzoru pristúpilo mimoriadne brutálnym krvavým spôsobom až v roku 1944 po prevzatí moci ultrafašistickou Stranou šípových krížov.

Patologický antisemitistický program od samého začiatku hlásala a neskôr aj uplatňovala iba Národnosocialistická nemecká robotnícka strana (ďalej len NSDAP) a bol zrejme odrazom patologického myslenia jej „vodcu“ Adolfa Hitlera a jeho kumpánov. Hoci Židia hrali dôležitú úlohu v nemeckom hospodárskom živote, tvorili v tridsiatych rokoch 20.storočia iba 1% obyvateľstva Nemecka, teda zhruba 550 až 600 tisíc občanov (1), aj tak sa stali terčom prenasledovania Hitlerovho typu fašizmu – národnosocialistického režimu (ďalej len *nacizmus*). To poslúžilo hlavne na odpútanie pozornosti nemeckej verejnosti od skutočných úloh a zámerov nemeckého fašizmu. Pritom je paradoxné, že napriek otvorenej diskriminácii a prenasledovaniu Židov už od nástupu NSDAP k moci, len neveľa Židov mohlo emigrovať a aj tento malý počet väčšina demokratických štátov na konferencii o utečencoch v Eviane v roku 1938 odmietla prijať a to predovšetkým tie štáty, ktoré mali najviac priestoru : USA, Austrália a Kanada. Hitler to v jednom zo svojich prejavov roku 1938 komentoval ironickými slovami : „Očakávajú, že Nemecko so 140 obyvateľmi na štvorcový kilometer môže židovstvo aj naďalej vydržovať, ale demokratické svetové ríše s niekoľkými ľuďmi na štvorcový kilometer si takú

záťaž za žiadnych okolností na seba vziať nemôžu. Teda pomoc nijaká – ale morálka !“ (8).

Fall Deutschland

V polovine roka 1918 bolo už predstaviteľom bojujúcich mocností jasné, že Centrálné mocnosti nevydržia ekonomickú záťaž vojny a že jej víťazmi sa stanú Spojenci – a to aj napriek tomu, že od nich odpadlo Rusko, premenené boľševickou revolúciou 7.11.1917 na prvý komunistický štát na svete. Hoci nemecká armáda ešte dosiahla na západnom fronte niektoré dielčie úspechy, nemecký generálny štáb pod velením gen. Ludendorfa dospel v októbri 1918 k presvedčeniu, že treba rokovať o prímerí. Revolúcia nemeckého vojska 3. novembra donútila cisára Wilhelma k abdikácii a k emigrácii do Holandska a nová sociálno-demokratická vláda Nemecka prijala podmienky prímeria a v januári 1919 začala v Paríži vyjednávať o podmienkach uzavretia mieru (1). Tieto nevyhnutné kroky nazývali neskôr nacistickí pohlavári „židovsko-komunistickou zradou“ a „ranou do chrbta Nemecka“ (Dolchstoss), urobili z tohto tvrdenia jeden zo základných kameňov „národnosocialistickej revolúcie“ a za jeden z hlavných bodov programu NSDAP vyhlásili likvidáciu dôsledkov Versaillskej mierovej zmluvy (9).

Dôsledkom prvej svetovej vojny bolo aj celkom nové usporiadanie Európy. „Mnohonárodné“ či „nadržané“ postfeudálne ríše sa rozpadli alebo stratili značné časti „svojich“ inonárodných území a na ich mieste vznikli nástupnícke národné štáty na princípe deklarovaného práva národov na sebaurčenie. Bývalá Ruská ríša stratila Fínsko, Estónsko, Lotyšsko, Litvu, východné Poľsko a Besarábiu, Habsburská ríša sa celkom rozpadla a Nemecko bolo zaťažené väčšinou ekonomických dopadov vojny. Stratilo však aj všetky zámorské kolónie v prospech Veľkej Británie a čiastočne aj Francúzska a jeho štátne územie sa zmenšilo na 467 302 štvorcových kilometrov s 59 miliónmi obyvateľov.

Versaillská mierová zmluva, ktorú dňa 28.6.1919 uzavrelo 27 štátov s Nemeckom a podpísala ju delegácia nemeckej sociálnodemokratickej vlády, stanovila Nemecku veľmi tvrdé

podmienky a záväzky. Bývalé Nemecké cisárstvo stratilo 73 485 štvorcových kilometrov „svojho“ územia s vyše 7 miliónmi obyvateľov a na tomto území stratilo napríklad aj 75% odhalených zásob „svojej“ zinkovej rudy, 75% železnej rudy, 28% kamenného uhlia, atď., atď., čiže stratilo možnosť ďalšej exploatácie prírodných zdrojov v Sársku a na prevažne slovanských územiach. Zmluva odčlenila od Nemecka :

Alsasko-Lotrínsko v prospech Francúzska,
časť Sliezska v prospech Česko-Slovenska,
Západné Prusko, Poznaňsko a časť Horného Sliezska v prospech Poľska a

Gdaňsko, ktoré sa stalo slobodným územím pod kuratelou Poľska.

Nemecko sa zaviazalo rešpektovať nezávislosť Česko-Slovenska, Poľska a Rakúska a zaviazalo sa, že si nikdy nebude uplatňovať nároky na pripojenie tohto štátu s nemecky hovoriacim obyvateľstvom k územiu Nemecka.

Článok V. redukoval nemeckú armádu na 100 000 mužov a na 6 lodí vojnového loďstva a zakázal Nemecku budovať opevnenia na ľavom brehu Rýna, budovať akékoľvek vojenské letectvo, vyrábať ponorky, rozvíjať zbrojársky priemysel a uzákoniť všeobecnú brannú povinnosť.

Článok IX. Ustanovil prednostné práva a príjmové zdroje bývalej nemeckej ríše a určil rozdelenie predvojnových dlhov medzi Nemecko a nástupnícke štáty (1).

Článok XIV. Určil Nemecku platenie okupačných výloh Spojencov, čo do 30.4.1921 predstavovalo pre USA 278 mil. dolárov, pre Francúzsko 2 305 mil. frankov, pre Veľkú Britániu 53 mil. funtov šterlingov a pre Taliansko 15 mil. francúzskych frankov. V nemeckej mene to bolo dokopy 3 640 predvojnových zlatých mariek (11).

Predovšetkým však malo Nemecko zaplatiť Spojencom obrovské vojnové reparácie, vyčíslené pôvodne v sume takmer 500 miliárd zlatých mariek ! Pre nemecké hospodárstvo to bola taká obrovská záťaž, že termíny a sumy jednotlivých splátok reparácií sa museli postupne spresňovať, reglementovať a napokon aj redukovat' osobitnými zmluvami. Podľa *Londýnskej zmluvy* (1920) boli celkové

reparácie znížené už na sumu 132 miliárd zlatých mariek, *Dawesovým plánom* (1924) sa nanovo upravili ročné splátky, *Youngov plán* (1929) rozdelil splátky na dve etapy : prvú až do roku 1966 (!) a druhú na neurčito s možnosťou zrušiť ju rozhodnutím nemeckej vlády (!!) a *Hooverovo moratórium* (1931) znížilo celkovú sumu reparácií na konečné 3 miliardy zlatých mariek ! (1).

Vojnové výdavky, strata cudzích surovinových základní a námorských kolónií a obrovské reparácie priviedli povojnové Nemecko k úplnému spoločenskému a politickému rozvratu a k obrovskému hospodárskemu úpadku. Až do roku 1933 vládol v celom štáte „liberálny“ politický chaos, hyperinflácia, obrovská nezamestnanosť (v roku 1932 až 8 miliónov osôb !), ožobracenie a deklasovanie všetkých vrstiev obyvateľstva a hospodársky rozvrat blízky úplnému štátnemu bankrotu. Tieto pomery, ako ich popisujú doboví autori žijúci vtedy v Nemecku, napríklad Konrad Heiden (9) (v mnohom pripomínajúce terajšiu „globalizáciu“ a z nej vyplývajúce terajšie pomery v „postkomunistických“ štátoch SVE), boli v Nemecku hlavnou príčinou zrodu množstva revizionistických strán a hnutí a hlavným zdrojom narastajúcej popularity NSDAP. Túžba zastaviť tento liberálny chaos a nastoliť konečne „poriadok“ spolu s túžbou po konsolidovaní ekonomiky a zlepšení životnej úrovne, napokon ovládla všetky vrstvy obyvateľstva Nemecka a vytvorila širokú spoločenskú základňu pre uskutočnenie „národnosocialistickej revolúcie“ manažérov. Doplnená nemeckým nacionálnym velikáštvom a snahou „odčiniť“ vojnovú porážku a hlavne zlikvidovať nemeckú zodpovednosť za jej zákonité dôsledky, čiže anulovať versaillské usporiadanie Európy, stala sa napokon tou rozbuškou, ktorá priviedla Európu k novému a ešte ničivejšiemu vojnovému výbuchu. Autori diela *Der zweite Weltkrieg* (11) to napríklad v skratke definujú takto : „V Nemecku začal Hitler roku 1933 zahraničnopolitický boj proti versaillskému „diktátu“. Pod mierovými heslami oslobodil postupne Ríšu zo záväzkov a obmedzení a presadil, aby sa právo na sebaurčenie národov, vyhlásené v roku 1919, mohlo uplatňovať aj na národnostné menšiny. Ale od samého začiatku sa za touto „národne „ a „ľudovo“

maskovanou revizionistickou politikou skrývali ďalekosiahle ciele. Okrem vnútroštátnej konsolidácie a budovania totalitárneho vodcovského štátu, sledoval Hitler cieľavedome, hoci spočiatku celkom nebadane, uskutočnenie svojich cieľov a myšlienok vyjadrených v diele Mein Kampf.“

- pokračovanie -

Použitá literatúra

1. Slovenský náučný slovník I.-III. Litevna, Bratislava-Praha 1932
2. Slovensko I.-IV., Obzor, Bratislava 1971
3. Malá slovenská encyklopédia Beliana, SAV, Bratislava 1993
4. Slovník cizích slov, SPN, Praha 1966
5. Tomáš Pasák: Český fašizmus ... 1922-1945, Práh, Praha 1966
6. James Pool: Kto financoval nástup Hitlera k moci (1919-1933), Práh, Praha 1998
7. James Pool: Tajní spojenci Adolfa Hitlera (1933-1945), Práh, Praha 1999
8. Harald Steffahn: Hitler, Votobia, Praha 1966
9. Konrad Heiden: Adolf Hitler – cesta k moci, ARA, Bratislava 2001
10. Jan Bauer: Libri prohibiti, OTAKAR II., Praha 2000
11. Der zweite Weltkrieg, Kurt Desch, Munchen – Wien – Basel 1962
12. Encyklopédia Slovenska I.-VI., VEDA, Vydavateľstvo SAV, Bratislava 1982

Dopouštíme sa „nacionalismu“?

Žijeme ve složité době, ve které myšlenky národního uvědomění, národní svébytnosti a soudržnosti medzi národy jsou jak oficiálními představiteli našich států, tak skutečnými mocenskými vládci záměrně ztotožňovány s hrozbou nacionalismu, šovinismu a mnohdy vydávány i za projevy terorismu.

Slovanské národy Čechů, Slováků, Poláků, Slovinců a Lužických Srbů se staly součástí soustátí Evropské unie, budované nikoliv na principu rovnoprávného postavení národů, ale na principu tzv. tří svobod – volného pohybu osob, volného pohybu peněz a volného pohybu zboží. Myšlenka rovnoprávné spolupráce národů se vládnoucí finanční oligarchií v Evropské unii však nehodí. Nehodí se proto, že národ, který udžuje svou kulturu, zná svou historii a má vlastní ekonomickou základnu, není snadno ovladatelný, nedá se snadno vykořisťovat jinými, v danou chvíli silnějšími národy a jejich vládnoucími třídami. Proto současní představitelé Evropské unie nechtějí a nepotřebují silné národní státy, ale místo nich prosazují menší snadno ovladatelné regiony jdoucí mnohdy napříč národními hranicemi.

Státní útvary Čechů, Slováků, Slovinců a Poláků se vstupem do Evropské unie tak dostaly na pokraj ohrožení své existence a spolu s tím se na pořad dne pozvolna dostává i otázka udržení další existence i našich národů. Právě zde má velký význam vzájemná podpora nejen mezi národy západních Slovanů, ale mezi všemi slovanskými národy.

Útok na naše slovanské národy je veden různými prostředky, náboženským rozeštváním, podsouváním myšlenek vzájemné nesnášenlivosti a nadřazenosti, nebo i otevřeným tlakem např. Sudetoněmeckého landsmanšaftu.

Není třeba zde hovořit o tlaku v souvislosti se Sudetoněmeckým landsmanšaftem na dvě slovanské země – Polsko a Českou republiku. Právě v této souvislosti je německá finanční a průmyslová oligarchie, dovedně živící národní nacionalismus a šovinismus, se svými požadavky na revizi výsledků druhé světové války a svými ambicemi v Evropské unii vážnou hrozbou pro naše národy.

Dá se namítnout, že Evropská unie se navenek hlásí k podpoře národní kultury a, že naopak bude zárukou rozvoje našich národů. Ano, představitelé Evropské unie mají navenek plná ústa národních tradic a takto se představují lidem. Právě tam také ale podpora národních zvyklostí končí na úrovni vytváření krajanských spolků a zájmových kroužků.

Evropská unie bude zárukou udržování krajanských tradic jako místního folkloru, ale pro svou kapitalistickou podstatu ve skutečnosti povede k odnárodnění v zájmu velkokapitálu. Už dnes je lidem našeho národa předhazováno, že jsme nikoliv Slované a Češi, ale že jsme Evropané. Určite podobné je to v Polsku i na Slovensku. Nám Čechům se dokonce předhazuje, že nejsme Slované, ale že máme keltské kořeny, že se Slované pouze smísili s Kelty.

Tyto argumenty připravují půdu pro historické revize našich dějin. Snad právě proto je výuka historie na našich základních školách silně omezována. Děti z vlastní historie svého národa znají jen na sebe nenavazující útržky.

Podsouváním myšlenek, že právě vznik Evropské unie je projevem nevyhnutelné integrace lidstva, podsouváním úvah, že národy se svými státy se vstupem do Evropské unie stanou teprve součástí Evropy a myšlenek, že jsme všichni Evropané, se vytváří nový tzv. evropský nacionalismus a šovinismus. Tento nový nacionalismus slouží pouze vládnoucím představitelům nesilnějších národů v Evropské unii k uskutočnění jejich velmocenských plánů.

Národ, který chce kulturní a ekonomické záruky své existence promítnuté do podoby suverénního státu, aniž se vyvyšuje nad ostatní národy, se nedopouští nacionalismu ani šovinismu a slovanské národy nic takového nechtějí. Naopak sami jsme dnes obětí takto vytvářeného tlaku. Je přitom i velice nebezpečné, že politické síly v našich zemích, které bojují proti příčinám zla v současné společnosti, t.j. proti vykořisťování, finanční a průmyslové oligarchii, jinými slovy proti kapitalismu jako společenskému systému, pod hesly internacionalismus přehlíží nutnost boje za národní samostatnost a svébytnost národa a spokojují se nanejvýš s formálním uznáním rovnosti národů. Internacionalismus však není pouhé uznání rovnosti národů, jak je to v těchto politických silách pojímáno. **Internationalismus je také především ztotožnění se se zájmy vlastního národa i schopnost mezinárodní pomoci jiným národům.**

Skutečnost je dnes taková, že národy Čechů, Slováků, Poláků, Slovinců a Lužických Srbů, aby přežily a uhájily svou existenci,

musí spojit své síly a musí mít vzájemnou podporu i ostatních slovanských národů. Úkolem pro nás je tedy, za prvé vytvořit ještě těsnější vazby mezi svými národy. Za druhé, národy západních Slovanů musí spolupracovat při obraně a hájení svých zájmů v rámci Evropské unie, kam byly začleneny. Za třetí nesmí dojít k přerušení vztahů mezi slovanskými národy v Evropské unii a mimo ni.

Stanislav Grospič, poslanec Poslanecké sněmovny ČR
(prevzaté SLOVANSKÁ VZÁJEMNOST č. 69/2004)

SLOVANSKÁ KULTÚRA

KLOPANIE NA VŠETKY DVERE

I. časť

Mgr. Emil Holečka

(Esej z autorovej knihy Zbezvýznamňovanie človeka, Bratislava 2001, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov a vydavateľstvo T.R.I. Médium).

Na ceste od Štedrého večera ku Klaňaniu troch kráľov, teda medzi šťastím a radosťou z víťania nového života, symbolu rodiny, rodu, národa, ľudskej pospolitosti a medzi novou nádejou, pred ktorou sklonili svoje hlavy traja králi z východu, je zvláštna chvíľa. Tá chvíľa nám nezadržateľne dvíha hlavu, aby sme pred majestátnym časom najskôr zadržali dych, potom sa zhlboka nadýchli a kradmo vykročili k novej možnosti v mene dávných túžob. Ale aj, aby sme sa listom, ako strom, obrátili za svetlom v novom kalendári, v ktorom už na nás čaká slávnostné vystrojená, červená jednotka. Tá červeň symbolizuje viac lásku než sviatok. Lebo, aký by to bol sviatok, ak by bol bez lásky - neľudský? Skôr bez ľudí.

Zvláštnym dňom je deň Nového roka Akoby sme sa naň chystali celú večnosť. Ak si myslíte, že celú večnosť nie, ba ani celý život nie, tak sa určite zhodneme aspoň v tom, že sa začína skôr než iný deň a zvykne trvať dlhšie než dvadsaťštyri hodín. A nielen preto, že sa okolo Nového roka zvyknem držať orácií o zdraví a šťastí, o radosti a spolupatričnosti, podaktorí aj o zmierení; len tak mimochodom: kto tu komu ublížil?, nech prehovorí... Je taká skutočnosť, pripomína domino, ktorého stavebné prvky sa vzájomne

podopierajú ako stavce chrbtice. Ibaže takéto domino, takéto chrbtica prítomnej skutočnosti sa dokáže zložiť na zem ako had. Celá tá symbolika zmeny je sústredená do plynulej chvíle, do radu úderov. Ide o súvislý rad sekúnd. Skôr ako príde zlom, moment, čo nám zvestuje príchod Nového roka, s akousi zvláštnou pokorou vieme hľadiť na hodiny a v dojatí sledovať ich dejinnú rolu, zviditeľnenú pohybom sekundovej ručičky. V tej chvíli veľkého očakávania sme náhle schopní precítiť každú sekundu, kým predtým takmer bezhlavo strácame minúty, hodiny, dni, týždne, ba i roky. Stáva sa. Menej pochopiteľné však je, že od mojej generácie podaktorí žiadajú, aby menila svoj životopis, aby dlhé roky života pustila ako vodu pomedzi prsty, aby na ne zabudla. Ale či sa dá zabudnúť na prežité, na všetko, čím sme prešli, čo sme skúsili?

Historicky vzaté: viaceré generácie za slovenskú suverenitu zaplatili i tým najvzácnejším, životmi, kým sme sa my dostali k vytúženej štátnosti a tým i ku dňu, ktorým si pripomíname vznik Slovenskej republiky. Minulosť. To sú konkrétni ľudia v konkrétnych situáciách, ktoré nikdy nestáli mimo tohto sveta, mimo víru veľkých i malých udalostí. Aj preto nezabúdajme, že tí istí ľudia mali a dodnes majú aj svoje túžby a predstavy, svoje sny. No ľudia zvyčajne až na staré kolená zisťujú, akou kalváriou šli a idú, za kým sa ťahali či ťahajú.

Predstava a skutočnosť. Žijú v akomsi zvláštnom napätí. Pripomínajú manželov v rozvodovom konaní, z ktorých sa ani jeden nemieni vzdať detí. Akosi rýchlo zabúdame, že sme si sľubovali lásku a ...

Usilujem sa hovoriť pravdu, ktorá dráždi médiá. Jedni ma zato chvália, druhí hania. Považujem to za prirodzený výsledok vzťahov medzi nami. Ale aj napriek tomu vyhľadávam spoločnosť rozhnevaných, vzdorovitých, nespokojných ľudí, no ľudí zároveň nezlomených, ktorí okrem rozumu majú aj srdce na pravom mieste – vľavo. Zhovám sa s nimi, radím sa s nimi, vysvetľujeme si svoje

postoje, uvažujeme o našich možnostiach. A zavše sa aj hádame, najmä o to, za ktoré naše nedostatky a neúspechy si môžeme sami, a vo vleku ktorých sme už cudzím pričinením... Čo ma však v poslednom čase najviac púta, je poznanie, že sa začíname navzájom počúvať aj srdcom, akoby nami začínala prúdiť nová krv, okysličená blízkym svetom i boľavým cudzím osudom...

Kamkoľvek idem, beriem si so sebou cudzie problémy a snažím sa ich riešiť. Sú to problémy, o ktorých si hovoríme pri osobných stretnutiach. Ponosujete sa najmä na našich politikov. Ale aj mne sa stalo, že som urobil rozhodnutia, ktoré som považoval za všeobecne prospešné, a predsa vypálili opačne, neboli ste s nimi spokojní. Mrzí ma to. A sú to opäť známi i neznámi ľudia, kto ma upozorňuje na to, že chybných krokov, ktorým predchádzal dobrý úmysel, ubúda, no pribúda zlomyseľnosti, pribúda úmyselnej agresivity, brutalít. Neviem, čím to je, ale stáva sa, že sa prestávame kontrolovať, že nevieme zastaviť ruku ubližovania. Zvlčili sme sa? Rozhodne sme – dúfam, že len chvíľkovo – pozabudli na dobré mravy. Preto ma, a určite nielen mňa, poteší, a nielen v čase adventnom, každý náš skutok milosrdenstva, pomoci v núdzi tým, ktorí to potrebujú, ktorí na našu pomoc priam čakajú. Sú to prevažne takí, ktorých postihol krutý osud a oni mu príkladne vzdorujú. Ale sú to aj tí, ktorí sa nedokázali prispôbiť novým, mimoriadne náročným podmienkam prudkej zmeny doma i v postupne sa meniacej Európe.

Nie sme rovnakí, lebo nie sme stroje; nevieme na povel zmeniť sami seba, a tým sme zraniteľní; a žijeme pod tlakom. Pýtam sa : čím to je, že tak trpezlivo znášame zložitú situáciu, do ktorej sme sa dostali? A odpoveď je, zdá sa, nedobytná. A tak sa uspokojujem aspoň tým, že svoju nespokojnosť prejavujeme v medziach zákona. Zároveň si však pripomeňme, že všetko má svoju mieru, aj trpezlivosť, a tak sa môže stať i to, o čom ľudová múdrosť hovorí: dovedty sa chodí s džbánom po vodu, kým sa nerozbije. Dbajme preto o to, aby sme ten náš džbán pospolitosti nerozbili, lebo črepy sa dávajú dokopy ťažko. Pozliepané už nikdy nedrží tak ako pôvodné

dielo hrnčiara. Ľudské ruky sú pružné, no aj nedokonalé, ľudsky zradné. Ide v nich o to, na čo ich používame, komu a čomu majú poslúžiť, čomu slúžia. Prinášajú úžitok všetkým? A zostávajú čisté? Vykonávajú správne pokyny, správne rozhodnutia, konajú zodpovedne? Mám obavy, že neraz bezhlavo.

Ešte šťastie, že človek stretne ľudí, ktorí nezabúdajú. O čosi mladšia kolegyňa mi pred časom povedala: Môj otec bol včelár, takže keď sa pozriem na vianočný stôl, na ktorom svieti med, oči mám razom plné slz... Pridal som sa: Aj nám sa pri mede rozslzia oči, keď si robíme medom na čelá krížik, tak ako nám ho robievala moja skvelá svokra. A keďže svokor bol pôvodným povoláním lesný inžinier, svoje i moje deti naučil, že Vianoce bez živej jedličky nemajú tú pravú vôňu, a tak ešte k nám neprišli Vianoce bez toho, aby sme obdivujúc jedličku, nespomenuli jeho meno, aby sme neposlzili... Vianoce k nám prichádzajú každoročne aj s tými, ktorých už medzi nami niet, aby nám pripomenuli, že láska a bolesť chodia tými istými cestami...

Pozerám sa do snehov a závejov sentimentálnej krajiny a myslím na domov. Ten môj leží blízko Hrona a Pohronskeho Inovca, pri Slovenskej bráne, a teším sa, že som ešte dieťa. Mám ešte mamu. Veď pokiaľ nám žije aspoň jeden z rodičov, ešte vždy sme deťmi. Moja žena je mladšia, no v tomto ohľade dospeljšia. Ona už nemá rodičov. Spia, tak ako môj otec, spánkom spravodlivých. Ba nemá už ani domov. Ani rodný dom. Už sa nemá kam vracat' (len málokto netúži vracat' sa na miesta, kde sa narodil), už sa k nej vracajú – naše deti, ktoré vyleteli z rodinného hniezda. Tam, kde stál ženin rodný dom, stojí dnes banka. A mal stáť atómový kryt. Divný je tento svet. A ťažko poddajný i v tejto chvíli, keď hľadím na náš spoločný domov, o ktorom básnik hovorí: „Domov je chladná voda v zarosenom džbáne, domov sú ruky, na ktorých smieš plakať“. Podaktorí svoj domov ešte máme, podaktorí už ani ten nie. „Bolesti je veľa, plaču málo“.

–pokračovanie–

ČRTA O SLOVENSKO-BIELORUSKÝCH SÚVISLOSTIACH

Doc.Dr. Jozef Mravík, CSc.

Medzi najvýraznejšie hodnoty slovanských národov patrí idea ich vzájomnosti, ktorá sa zrodila v čase keď každý slovanský národ pocítil svoje neľahké postavenie. Spojilo ich spoločné ohrozenie, hrozba straty kultúrnej a národnej identity. Dielo, ktoré Slovania vykonali, ich postavilo, už pred vyše tisíc rokmi medzi historické subjekty dejín a inšpirovalo ich zápas za národnú slobodu a samostatnosť.

Slováci vo svojej dlhej histórii prežili podobné peripetie ako Bielorusi, pretože Slovensko i Bielorusko boli i sú na rozmedzí protichodných geopolitických, mocenských, kultúrnych a náboženských záujmov. (Napríklad, málo sa vie, že Slováci a Bielorusi žili istý čas v spoločnom štáte – za dynastie Jagelovcov v 13. – 15.storočí, keď vznikla obrovská personálna únia Litvy, Poľska, Čiech a Uhorska.) No vďaka svojim vnútorným zakódovaným silám, ktoré vyplývajú z nezničiteľných kultúrnych, historických, psychogénnych a štátotvorných tradícií boj o kultúrnu a národnú identitu i štátnu suverenitu úspešne dovŕšili Slováci (1993) a Bielorusi (1991).

V tejto súvislosti treba uviesť, že slovensko-bieloruské vzťahy a kontakty majú svoje korene hlboko zapustené v cyrilometodskej tradícii. Zo všetkých foriem, ktorými sa mohli uskutočňovať, zvíťazila a víťazí literatúra. Sila slova, umeleckej výpovede mala a má čo povedať každej generácii. Kultúrna a literárna vzájomnosť je teda predzvesťou vzájomnosti spoločenskej a z pravidiel tohto zákona nemožno uniknúť. Jej dejiny nás poučujú, že by mala ostať verná svojim východiskám aj 21.storočí. Vždy, keď ostávala na platforme kultúry jej perspektívy rástli, zmenšovali a ak v nej začali prevládať prvky jedinej straníckej ideológie. Tomuto ponaučeniu by

sme mali naslúchať aj dnes. Prečo? Zrejme aj preto hovorí klasik, že „poučený kultúrny historik alebo jednoducho človek, hľadajúci korene svojej národnej kultúry a porovnávajúci ich s kultúrnymi tradíciami iných národov, nemôže nezistiť, že zdroje, z ktorých sa napájala a rástla tá či oná kultúra, sú často spoločné, inokedy rozdielne, ale vždy navzájom podnetné a plodné“.

Najvýraznejšiu a najefektívnejšiu oblasť plodnej slovensko-bieloruskej spolupráce (ako sme už uviedli) reprezentujú literárne kontakty. Ak za obdobie 1945-1959 vyšli v slovenčine iba dve bieloruské diela publicistická próza Janka Bryľa *V ZABLATI* (1954) a Melešova dráma *KÝM STE MLADÍ* (1959) – v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch minulého storočia sa prezentovala bieloruská literatúra každoročne dvoma-tromi titulmi. Osobitne treba spomenúť vydanie Antológie bieloruských poviedok roku 1973 v náklade 10 000 výtlačkov vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ pod názvom *MESAČNÁ NOC*, ktorú zotavila Oľga Kovačičová a predstavila v nej 14 bieloruských spisovateľov; a tiež vydanie Antológie bieloruskej poézie (1976), ktorú zostavili H. Križanová-Brindzová a Juraj Andričik pod názvom *REČOU SRDCA* (predstavili slovenským čitateľom 21 bieloruských básnikov).

Najprekladanejším a najoblúbenejším z bieloruských spisovateľov bol Vasil' Bykav. Jeho novela *SVORKA VLKOV* vyšla roku 1976 vo vydavateľstve Obzor s nákladom 13 000 výtlačkov. Bykav a Adamovič najviac priblížili Slovákom tragédiu Bielorusov počas druhej svetovej vojny (zahynul každý štvrtý človek – 2 230 000). Najväčšiu zásluhu na preklade Bykavových diel do slovenčiny má Ružena Dvořáková-Žiaranová, ale všetky jeho prózy prekladala z ruštiny. Vďaka prekladateľovi z bieloruštiny Jurajovi Andričikovi našli cestu na Slovensko básne Maxima Tanka pod názvom *DÚŠOK VODY* (1976). Do slovenčiny bola preložená aj neobyčajná zvláštna kniha Svetlany Alexijevičovej *VOJNA NEMÁ ŽENSKÚ TVÁR* (1990).

Významným medzníkom v slovensko-bieloruských literárnych vzťahoch je Encyklopédia spisovateľov sveta (Obzor, Bratislava prvé vydanie 1978, tretie vydanie 1987), v ktorej Václav Židlický a Eduard Gašinec spracovali 44 hesiel bieloruských spisovateľov, a to od Francyska Skarinu (1490), humanistu, prekladateľa Biblie a spisovateľa, až po Viktara Kázka (1940).

O bieloruských prozaikoch, dramatikoch a básnikoch písali medailónky Matej Andráš, Hana Bacigálová, Eduard Gašinec, Jarmila Hnilická, Hana Kostolanská, Oľga Kovačičová, Mária Kusá, Dušan Slobodník a Václav Židlický.

O súčasnej národnej renesancii Bielorusov v súvislosti s rezolúciami o nezávislosti vo vnútroštátnych a zahraničných vzťahoch a štátnej suverenity Bieloruska písal Eduard Gašinec (Slovenský národ, č. 8/1991 a č. 5/1992.)

Nielen jazyk a mentalita Bielorusov, ale i folklór je blízky slovenskému. Potvrďuje to porovnávacie štúdiá o postavách Slovákov v bieloruských ľudových bábkových hrách betlehemských vianočného obdobia, o čom písal Rudolf Žatko (Slovenský národopis, roč. 4, 1962). O poetike ľudových prísloví (Romboid, č. 10/1974) a vandrovke kysuckých drotárov v Bielorusku (Kysuce, č. 51-52/ 1990) písal Eduard Gašinec.

Už z toho čo som uviedol vo svojom príspevku o slovensko-bieloruských súvislostiach sa môžeme zhodnúť v tom, že podstatou minulosti dávnej i nedávnej, ktorú bez ohľadu na politické a ekonomické premeny tvorí obrovská tradícia, je a bude **KULTÚRA**. V porovnaní s minulosťou často ťažkou a bolestivou, ale zato citlivejšou a citovejšou ako dnešok, ostali sme veľa dlžní starej slovanskej múdrosti: „Váž si viac priateľov, ktorých máš, ako naháňanie tých, ktorých ešte nemáš a možno ani mať nebudeš“. Ak oddelíme v našich dejinách to, čo tvorilo mocenské siete, do ktorých sa naše národy chytili a v ktorých sa zaplietli, od tvorby skutočných hodnôt charakteru vzdelania, kultúry a vôle: zistíme, že v každom

období Slováci a Bielorusi tvorili hodnoty na ktorých nielenže môžeme, ale musíme stavať. Inak sa zasa budeme pohybovať – obrazne povedané – jednou časťou bytia v oblakoch utópie a druhou v bahne močariska.

Príspevok z medzinárodnej konferencie Slovensko-bieloruské vzťahy konanej v novembri 2004 v Banskej Bystrici

Recenzie

Druhá publikácia o česko-židovsko-nemeckom literárnom kontexte

Literatúra s hviezdou Dávidovou

Mgr.art. Pavol Janík, PhD.

Erudovaní odborníci Alexej Mikulášek, Jana Švábová, Antonín B. Schultz (Milan Blahynka) spolu s kolektívom ďalších skúsených autorov s odstupom štyroch rokov ponúkajú čitateľskej verejnosti už druhý diel hodnotného, prítlačlivého, inšpiratívneho a nanajvýš potrebného encyklopedického projektu, v ktorom rekognoskujú členitý terén česko-židovsko-nemeckých literárnych vzťahov v 19. a 20. storočí. Publikácia *Literatúra s hviezdou Dávidovou* opäť vychádza v renomovanom vydavateľskom dome Votobia Praha.

Koexistencia českého, nemeckého a židovského písomníctva mala v jednotlivých historických etapách rozličnú intenzitu. V tejto sfére sa uplatňovali zblížujúce i vzdiaľujúce smerovania. Traumatizujúci extrém predstavuje nemecký nacizmus spojený s etnickou a kultúrnou genocídou. Literatúra troch národných kultúr má však najmä veľa podnetných historických súvislostí.

Moderný český národ sa profiloval predovšetkým vo vzťahu k nemecko-rakúskej hegemonii. Vlna židovského národného hnutia nasledovala v Čechách, na Morave a v Sliezske o sto rokov neskôr, pričom išlo rovnako o obrannú tendenciu, teda o úsilie zabrániť

pohlteniu v majoritnom spoločenstve. Nie je bez zaujímavosti, že nemecký nacionalizmus v Čechách sa tiež stupňoval v období, keď sa tu Nemci dostávali do pozície menšiny.

V rámci uvedených procesov sa postupne menili jazykové relácie. V polovici 19. storočia už 70% židov v Čechách komunikovalo po česky. Spoločný literárny kontext troch národných kultúr stratil sociologické základy po holokauste, ktorého obeťou sa stalo 77 297 československých občanov židovského pôvodu, a po odsune asi trojmiliónovej nemeckej menšiny. Dlhodobé vzájomné kultúrne vplyvy však pretrvávali v nových podobách aj v čase prudkých zmien spoločenských podmienok.

Českožidovskí spisovatelia, ktorí prežili hitlerizmus, sa spravidla stali súčasťou komunistického hnutia a ďalšie povojnové generácie českožidovských tvorcov sa prirodzene integrovali do českej národnej literatúry. A keď sa necítili byť židmi (či Židmi), boli nositeľmi tradície svetskej i náboženskej židovskej kultúry v jej logických vývojových súvislostiach. Kľúčovými židovskými témami 20. storočia sú masové vyvražďovanie a nútený exil, ktoré sa objavujú aj v tvorbe nežidovských autorov.

Ďalším kontinuálnym momentom (a mementom) je motív antisemitizmu, ktorý sa však po druhej svetovej vojne neprejavoval otvorene. Inú kapitolu predstavuje antisionizmus, ktorý sa stal oficiálnym postojom československej politiky v rámci arabsko-izraelského konfliktu.

Pokračovala aj čulá výmena kultúrnych hodnôt medzi českou a nemeckou literatúrou, ktorá dostávala nové impulzy po emigrácii viacerých spisovateľov v zlomových obdobiach okolo rokov 1948 a 1968. Niektorí českožidovskí autori v exile tvoria v nemčine (popri angličtine). Na veľkom množstve prekladov nemeckých literárnych diel do češtiny participovali českožidovské prekladateľské osobnosti. Nové vlny záujmu o pražskú nemeckú literatúru tiež vyvolávajú nielen vedeckú, ale aj čitateľskú revitalizáciu česko-židovsko-nemeckého kultúrneho a historického kontextu.

Aj keď sa súčasný nemecký revanšizmus usiluje využiť tradičnú kultúrnu koexistenciu na svoje aktuálne i perspektívne geopolitické

ciele, čo vzbudzuje obavy a xenofóbne reakcie na českej i ortodoxnej židovskej strane, ide o proces, ktorý má hlboké historické dimenzie, ako aj prirodzené vývinové vyhliadky do bližšej i vzdialenejšej budúcnosti.

Integračné tendencie sa začali postupným otváraním giet a osvietinským, chápaním človeka a občianskych práv, ako ich v podmienkach rakúsko-uhorskej monarchie zakotvili jozefínske reformy a najmä tolerančný patent. Na edičnom prepojení českej a nemeckej literatúry sa v uplynulých dvoch storočiach výrazne podieľali bilingválni Židia s dvomi či tromi kultúrnymi identitami, ktorí svoje češstvo i nemečstvo prežívali ako obohacujúce osobnosti dimenzie.

Cieľom autorov výnimočnej knižnej publikácie *Literatúra s hviezdou Dávidovou* je priblížiť mnohovrstvové prepojenia multietnickej literatúry v stredoeurópskom intelektuálnom priestore. Židovstvo a židovská tematika má v týchto súradniciach významné postavenie. Druhý zväzok encyklopédie sprístupňuje portréty ďalších tvorivých osobností a profily špecializovaných periodík, ktoré sa v relevantnej miere zúčastnili a zúčastňujú na vývoji česko-židovsko-nemeckého literárneho spoločenstva.

Kľúčom k bádateľskému úsiliu autorov je reflexia židovstva bez ohľadu na národnostné, rasové či náboženské aspekty jednotlivých spisovateľov. Dielo nevenuje pozornosť nositeľom antisemitských tendencií, pretože tento jav analyzuje iná knižná štúdia. *Literatúra s hviezdou Dávidovou* vhodne dopĺňa príručky, akými sú *Lexikón českej literatúry* či *Slovník českých spisovatelův od roku 1945*. Záujem odborníkov i širšej čitateľskej verejnosti dozaista vzbudia aj ďalšie pripravované pokračovania ambiciózneho vydateľského projektu.

Autor (1956) je predsedom Spolku slovenských spisovateľov.

Pavol Janík:

POČINKA TITANIKA- OPRAVA TITANIKU

Vydavateľstvo Grif, Kaluga 2004

Rafinované slovné hry

Slovenský básnik Pavol Janík sa narodil v roku 1956v Bratislave. Absolvoval Divadelnú fakultu Vysokej školy múzických umení v odbore filmová a televízna dramaturgia a scenáristika. Pracoval na ministerstve kultúry v rokoch 1983-87 (ministrom vtedy bol jeden z najzaujímavejších slovenských básnikov Miroslav Válek), potom pôsobil v médiách a v reklame. Od roku 1998 bol tajomníkom a od roku 2003 je predsedom Spolku slovenských spisovateľov. Vydal básnické zbierky: Nezarúčené správy (1981), Zrkadlo na konci leta (1984), Do videnia v množnom čísle (1985), Hurá, horí! (1991), Nieкто ako boh (1998), Buď vôňa tvoja (2002) a výber ľúbostnej lyriky Kmitočet tvojich bokov (2002). Vydavateľstvo Grifit pod názvom Počinka Titanika – Oprava Titaniku (2004) ponúka ruským čitateľom dvojazyčný reprezentatívny výber z týchto kníh v preklade Natálie Švédovovej, Eleny Tambovcevoj a Darie Anisimovovej. Janík publikoval aj knižné súbory aforizmov, dramatické diela a odborné knihy.

Čítanie veršov Pavla Janíka – to je poznávanie a estetický pôžitok. Verše sú plné múdrosti a krásy, sú paradoxné a ironické, vážne úvahy v nich sú oblečené do pôsobivej a odľahčenej formy. Už v mladosti sa básnik zamýšľal najmä nad zarmucujúcim údelom starcov (Molto adagio). Čoraz častejšie sa zaoberal filozofickými otázkami, predovšetkým existenciálnymi.

Janík rád triešti a mieša frazeologizmy a idiómy, spája kusy slov a týmto spôsobom sa hrá aj s ich zmyslom. Kvôli lingvistickej hre (zavše dosť dlhej) je rad Janíkových diel ťažké alebo nemožné preložiť. Najmä takéto verše treba „prekomponovať“. Napríklad básnik mnohostranne rozohráva slovesá „vziať“ a „dať“ (prvé nesie v sebe mužský princíp, druhé – ženský), ale frazeologizmy sa v rozličných jazykoch nie vždy zhodujú. Názov zbierky i básne Buď vôňa tvoja (erotické asociácie) je zmeneným veršom modlitby Otče

náš: v slovenčine stačí zmeniť jedno písmeno, aby vzniklo „Buď vôľa Tvoja“. Báseň na základe modlitby je venovaná dievčaťu, má protivojnové zameranie a končí sa súčasne: „V mene Otca i Syna /i Duchu Svätého// Enter.“ Boh v dnešnom svete alebo jeho analógia je témou básne Nieкто ako boh. Janík sa plodne, hoci občas aj riskantne, opiera o kresťanskú kultúrnu tradíciu.

V ruskom jazyku boli Janíkové verše uverejnené v medzinárodnej antológii Čuvstvo ekipaža (1987), v antológii slovenskej poézie Golosa stoletij (2002), v časopisoch Mecenat i Mir a Koľco A (2004).

Janík v mnohom nadviazal na klasika 80. rokov, básnika, ktorý nemal jednoduchý osud, Miroslava Válka (1921-91), hlbavého filozofa a virtuóza formy. Aj on mal rád rafinovanú hru slov, „rozvrátené“ frazeologizmy. Reminiscencie na Válka sú hojne roztrúsené v Janíkových veršoch, je to opieranie sa o pevnú vrstvu kultúry. Stačí povedať, že sám názov tejto knihy – Oprava Titaniku – je odpoveďou na Váľkovu Skazu Titaniku (1963), poému o živote a smrti v súčasnom svete. Aj jeho vzťah k Bohu je ozvenou váľkovského mučivého hľadania. Na smrť Válka (zomrel ako 63-ročný) Janík reagoval prenikavými veršami s použitím obrazov výrazne blízkych staršiemu básnikovi.

Janík, ako väčšina súčasných slovenských básnikov, píše voľné verše, ale ľahko zvládne aj tradičnú sylabo-tonickú formu (napríklad Óda na šiesty zmysel).

Verše Pavla Janíka sú aj pri ich úprimnej ostrosti v hodnotení ľudského života optimistické. Pokúšajú sa opraviť „Titanik“.

Natália Švédovová

(Autorka je poetka, prekladateľka, kandidátka filologických vied, vedecká pracovníčka Inštitútu slavistiky Ruskej akadémie vied)

Ivan Lexa, Vlado Haratík:

Únos

Tatramedial, Bratislava 2004

Ako nechutí moc

Slovensko sa od vyspelých krajín odlišuje aj nedostatkom memoárových diel, v ktorých by kľúčoví hráči spoločenského života, vrátane vysokých predstaviteľov spravodajských služieb, predstavovali svoje strategické koncepcie a geopolitické vízie v kontexte rozhodujúcich trendov doterajšieho i predpokladaného civilizačného vývoja, v súradniciach determinujúcich medzinárodných vzťahov a v siločiarach veľmocenských gravitačných polí.

Do tejto situácie vstupuje kniha so signifikantným názvom Únos (Tatramedial, Bratislava 2004), ktorá pochádza z pera exriaditeľa Slovenskej informačnej služby Ivana Lexu a člena Slovenského centra PEN Vlada Haratíka, autora štyroch prozaických diel – Vojna psov (vydavateľstvo Kolomana Ketrésza – Bagalu L.C.A., Levice 1997; Slepé uličky (Epos, Ružomberok 2000); Sladký jed (Slovenský spisovateľ, Bratislava 2003) a MUDr. Láska (Slovenský spisovateľ, Bratislava 2003). Krstným otcom Haratíkovho knižného debutu bol súčasný minister vnútra Vladimír Palko a jeho dielo Sladký jed bolo v čitateľskej ankete časopisu Literárneho informačného centra Knižná revue vyhlásené za knihu roka 2003.

Publikácia však nepribližuje politické myslenie niekdajšieho šéfa slovenskej tajnej služby, ale beletrizuje proces jeho únos z Juhoamerickej republiky na Slovensko pred parlamentnými voľbami v roku 2002, ktorý sa uskutočnil ako predvolebný ťah dvoch strán slovenskej vládnej koalície v súčinnosti s viacerými zahraničnými špionážnymi službami. Charakter diela je logickým dôsledkom nepriehľadnej skutočnosti, že protagonista príbehu a zároveň spoluautor knihy je už niekoľko rokov vystavený prenasledovaniu a trestnému stíhaniu sprevádzanému okázalou

straníckopolitickou objednávkou, opakovane prezentovanou vrcholnými predstaviteľmi vlády Slovenskej republiky. Aj týmito javmi sa Slovensko odlišuje od všeobecne uznávaného modelu suverénneho, civilizovaného demokratického právneho štátu.

V úvode knihy niekdajší dlhoročný šéfredaktor Hlavnej redakcie programov pre deti a mládež Ľudovít Štefko tvrdí, že ide o knihu na jedno posedenie. Dielo si však vyžaduje pozorné štúdium a popri hlavnej beletrizovanej zložke prináša aj viacero pozoruhodných autentických dokumentov. Medzi nimi patrí osobitné miesto výzve skupiny poslancov Národnej rady SR, ktorí upozorňujú Dozornú radu pre kontrolu Interpolového archívu, že vláda SR, Ministerstvo vnútra SR, policajné orgány SR a niektoré súdy stíhaním Ivana Lexu porušujú Ústavu a zákony SR a prostredníctvom zneužívania trestného práva eliminujú svojich politických oponentov. Je zaujímavé, že v skupine protestujúcich poslancov nie je Vladimír Mečiar, ktorý bol premiérom v období Lexovho pôsobenia na čele SIS, ale je medzi nimi napríklad vtedajší poslanec za HZDS a súčasný prezident SR, niekdajší generálny prokurátor ČSFR a docent Právnickej fakulty UK Ivan Gašparovič. Táto okolnosť bude mať dozaista nezanedbateľný význam nielen pre vývoj vykonštruovaných káuz spolitizovanej trestnej mašinerie, nepokryte ovplyvňovanej z najvyšších vládnych miest, ale aj na ďalšie modelovanie mocenských vzťahov medzi exekutívou a hlavou štátu.

V skupine poslancov bol aj rešpektovaný literárny kritik Pavol Števeček, ktorý mi v súkromnom rozhovore po voľbách v roku 1998 s hrdosťou povedal, že všetkých kandidátov na poslancov za HZDS preveroval Ivan Lexa, aby sa predišlo možnosti ich budúcej diskreditácie. Reagoval som otázkou, kto preveroval Ivana Lexu, ktorý sa možno prvý stane predmetom diskreditácie. Ani som vtedy netušil, akú prognózu ďalšieho vývoja som nevdojak vyslovil. Vzhľadom na sužujúcu situáciu Ivana Lexu a jeho rodiny, sprevádzanú ponižovaním, zastrášaním a rozmanitými útrapami, však nechcem túto tému ľahkovážne komentovať či jasnozrivo analyzovať.

Napriek tomu, že kniha neumožňuje pohľad do centra politického pohybu na Slovensku v čase, keď v ňom Ivan Lexa zohrával kľúčovú úlohu, sprístupňuje čitateľom autentické detaily a spravodajské pozadie jeho únosu, ktorý predstavuje jednu z temných stránok moderných slovenských dejín a jeden z flagrantných prejavov arogancie etablovanej štátnej moci. Vzhľadom na exkluzivitu prezentovaného materiálu nepokladám atribút jeho čitateľskej príťažlivosti.

PAVOL JANÍK

ROZHOVOR

Rozhovor so spisovateľom a predsedom Medzinárodného fóra Vyslanci Slovanstva s PhDr. Ján Tužinským, PhD

Medzinárodné fórum Vyslanci Slovanstva usporiadalo na tému „Európska únia – nádeje a pochybnosti“ 26.novembra tohto roku konferenciu v Slovanskej galérii . Pod týmto názvom vyšiel aj rovnako nazvaný zborník. Aké sú dôvody jeho zrodu?

Klasici hovorili: litera scripta manet! A je to do dnešných čias nespochybniteľné. Každý záznam je potrebný, aby sme si dodatočne občerstvili pamäť. Aby sme sa relatívne presne vyjadrili o veciach a javoch života a zanechali znak, stopu, svedectvo o čase, čo nemusel k nám byť zvlášť prajný, ale my sme sa aspoň snažili pomenovať, prečo to tak bolo. Aby sme napokon nepomreli ako hlupáci.

Je to v poradí už tretia konferencia v spolupráci so ZSV. Doc. Dr. Jozef Mravík, CSc. je tiež jedným zo zakladajúcich členov Medzinárodného fóra Vyslanci Slovanstva, takže spolupráca oboch organizácií umocňuje náš akčný rádius. Zborník sa takto aj napriek neutešenej situácii v knižnej distribučnej sieti dostane k ľuďom, ktorí sa danou problematikou zapodievať, alebo ich aspoň znepokojuje. Naše stanoviská k Európskej únii nie sú zhadzovačné, poukazujeme v jednotlivých vystúpeniach na tie aspekty, ktoré čo i len trochu súdny človek nemôže brať na ľahkú váhu a prinajmenej stoja za pozornosť. Nemôžeme sa predsa donekonečna tváriť ako dobrovoľne strihané ovečky zahnané do cudzieho košiaru. Aj keď v skutočnosti

sa práve v takejto situácii nachádzame. Väčšina slovanských štátov sa aktívne zúčastnila víťazného ťaženia proti hitlerovskému Nemecku, slovanské obyvateľstvo stratilo v tejto vojne najviac mužov a žien, zákonite sa teda ocitli tieto štáty na strane víťazov, ale zdá sa, že takmer kompletne sme s porazenými prehrali mier. A priestor, vďaka ľahostajnosti ktorého mohol Hitler realizovať najväčšie špinavosti v dejinách (nielen Európy) z nás kompletne robí rukojemníkov nového experimentu kultúrnej a sociálnej bezohľadnosti. Rieši si svoje globálne ambície na náš úkor. O tom je naozaj škoda mlčať.

Ako vidíte dnešnú podobu Európskej únie a aké sú vaše nádeje a pochybnosti v európskych otázkach?

V tejto súvislosti by som sa vrátil k spomínanému zborníku. Môj pohľad na veci je len jeden z mnohých a vari aj možných. Nie je veľmi optimistický. Vyplýva to aj z toho, čo ja v rovine bytia považujem za kardinálne, teda kultúrne a sociálne bytie človeka. Zborník však obsahuje podstatnejšie štúdie, venujúce sa aj iným aspektom. Sú v ňom zastúpení okrem môjho kolegu Mgr.art. Pavla Janíka, PhD. aj autori z iných oblastí činnosti a ich pohľad je širokospektrálny. Prípadných čitateľov môžu zaujať a podnietiť k premýšľaniu príspevky Prof. Ivana Čarotu z Bieloruska, PhDr. Alexeja Mikuláška z Čiech, Akademika Milana Čiča, Prof. PhDr. Andreja Červenáka, DrSc., alebo brilantná analýza dlhoročného diplomata Ing. Štefana Murína. Hlbavá je aj kultúrno-historická analýza z pera Vášho pána predsedu Doc.PhDr. Jozefa Mravíka, CSc.

Nemáme v tomto čísle toľko priestoru, aby som sa jednotlivým príspevkom venoval podrobnejšie. Verím však, že prípadný čitateľ zborníka (v poradí už tretieho) bude mať o čom premýšľať.

Európa a Slovanstvo – sú to podľa Vás protichodné alebo doplnujúce sa fenomény?

Aj na túto Vašu otázku azda najlepšie odpovedajú autori zborníka v celku i v jednotlivostiach. Môj názor je jednoznačný: Európa bez Slovanov je iba hypotetická idea. Bez slovanského príspevia niečo také ako európska kultúra, veda, hospodárska

politika, bytie v priestore globalizovaného sveta nie je možné. Je to číri nezmysel. Podľa mňa však ide o to, aby si práve Európska únia odvykla púšťať žilou iba slovanskú krv. Raz môže zistiť, že jej môže byť nedostatok, alebo sa ňou zadusí... Všetky prehnane veľkolepé hostiny sa končia zvratkami a dnes už bezpečne vieme, že nič nie je večné. Teda ako hovoria naši susedia Maďari: Pozor na ten „vid'as“!

Zhovárал sa Mgr. Maroš Puchovský

SPRAVODAJCA ZSV

Slová vedia viac ako my

Česká prozaička Ivana Blahutová napísala list slovenskému básnikovi Pavlovi Janíkovi, v ktorom okrem iného uvádza:

Chcem sa Vám poďakovať za Vašu vtipnú a inšpirujúcu knižku *Bud' vôňa tvoja* – nad mnohými veršami som sa musela nahlas zasmiať, hoci to bol smiech miestami veľmi horký. Je krásne urobená i výtvarne – báječné ilustrácie, grafika, nehanebne závidím ...

Obdivujem vašu skvelú prácu so slovami – to, ako tú zdanlivú „ľahkú hravosť“ (viem, že v skutočnosti je to poriadna drina!) celkom nenápadne, ale úžasne pevne držíte na uzde – nič nie je samoučelné, nič nezvedie k čírej hračke (v tomto zmysle som nikdy neprišla na chuť napr. slávnym Morgensternovým Šibeničným piesňam! – ale možno to bolo aj prekladom a výberom), všetko naopak cieľavedome vediete k jedinému: dostať sa až na dreň! OBJAVIŤ ďalšie významové rozmery slov, ďalšie schopnosti a dávno uložené vedomosti rodného jazyka, ktoré v ňom odpradáva čakajú na vyjadrenie – a Vy ten poklad jednoducho vykutáte a dáte všetkým ako dar.

Sám potom (síce v inej súvislosti) vravíte: „Slová odmietajú poslušnosť“. – Vám ju určite neodmietajú. Vám sa vo Vašich básniach otvárajú a odhaľujú a rozrastajú – a s nimi sa otvára a odhaľuje a rozrastá aj obraz nášho sveta.

Vo fantasy poviedke *Nonstop* som zhodou okolností napísala to, čo ma už dlho znepokojuje a vzrušuje (v dobrom i v zlom): „Slová vedia viac ako my. Ale nevedia to, čo my.“

A Vy práve viete slová donútiť, aby nám povedali viac, ako sme v nich sami schopní a ochotní nachádzať. Je to nesmierne cenné, najmä v dnešných hanebných časoch, keď dochádza (predpokladám,

že v slovenčine rovnako ako u nás v češtine), k takej „pauperizácii“ a mrzačeniu materčiny, ba dokonca aj k jej dejinnému odsúvaniu (bože, už zasa!) na pole akéhosi menejcenného dorozumievacieho prostriedku – aspoň teraz (pokiaľ pravidelne čítavam pracovnú inzerciu) azda už každá hajzelbaba musí vedieť hlavne spíkovať a šprechtiť (pochopteľne v úbohej basic English či nemčine pre samoukov) a s češtinou (slovenčinou) sa vraj všetci už môžeme ísť dať vypchať či zaliezt' do skanzenu pre primitívnych domorodcov.

Vaše verše sú najlepším dôkazom o zločinnosti dotyčných tendencií, ktoré sa každého z nás chystajú definitívne ožobračiť, ohlúpiť, olúpiť o to jediné, čo skutočne môžeme a musíme vlastniť – rodný jazyk ako najdokonalejší nástroj poznania. Kradnú nám mozgy i srdcia!

Náhodou práve teraz opäť „zo študijných dôvodov“ čítam Orwellov chýrny román 1984, v ktorom sa o obdobnom newspeaku trefne vraví:

„Chápeš, že jediným cieľom newspeaku je zúžiť rozsah myslenia?“

S veľkým uznaním vnímam Vaše verše ako účinnú zbraň nielen proti tomu, aby bol ľudom „zuzovaný rozsah myslenia“, ale presne naopak. A za to Vám ako čitateľka veľmi ďakujem.

Výtvarná oslava Slovenska

Krásy Slovenska, najmä Vysokých Tatier, a to ešte pred tohoročnou novembrovou pustošivou kalamitou, zachytil vo svojej výtvarnej tvorbe akademický maliar – Ukrajinec – Igor G. Pančuk a predstavil ich v septembri t.r. na výstave v Martine. Štyridsaťšesťročný výtvarník – maliar narodil sa 12. júna 1958 v Černovci na Bukovine v Ukrajinskej republike. V rokoch 1979-1984 vyštudoval olejomalbu na fakulte výtvarného umenia Odeského inštitútu. Po skončení štúdií stal sa vysokoškolským pedagógom na fakulte výtvarnej výchovy Chersonského inštitútu, na

ktorom pôsobil do roku 1992. Odvtedy tvorí na voľnej nohe. O jeho talente svedčia aj víťazstvá na konkurze mladých umelcov v Odese a v Chersone (1983, 1986).

Nadaného umelca očarilo Slovensko, slovenská príroda, najmä Tatry – ich doliny, plesá a bystriny, ale aj sakrálne stavby a život slovenských miest. Prvú svoju výstavu uskutočnil v Martine pred desiatimi rokmi (1994), odvtedy jeho práce mohli obdivovať v Humennom, Prešove, Starom Smokovci, Svidníku, Poprade, Bratislave, Piešťanoch, Spišskej Sobote, Košiciach a naposledy znova v Martine. Užší výber z jeho tvorby je vhodný na nenáročné výstavy aj v iných mestách Slovenska, môže byť súčasťou podujatí organizácii Združenia slovanskej vzájomnosti.

Výtvarné diela autora nachádzame vo viacerých múzeách na Ukrajine i na Slovensku, ako aj v súkromných zbierkach milovníkov výtvarného umenia na Slovensku, Nemecku, Rakúsku i Holandsku.

(M.E.)

Správy zo slovanského sveta

- Od 1. januára 2006 bude v Rusku a v Bielorusku platiť spoločný rubel'. Prehlásil to v auguste prezident V.V. Putin pred kamerami ruskej televízie – po stretnutí s jeho bieloruským partnerom A.G. Lukašenkom.

- Abatyša zakázala hovoriť lužickosrbsky, ako sa dozvedáme z protestného vyhlásenia Spoločnosti priateľov Lužice. Takéto poriadky zaviedli v katolíckom kláštore Marijina Hwězda v dvojjazyčnej lužickosrbskej obci Pančicy-Kukow v Hornej Lužici. Kláštor je podriadený priamo Vatikánu.

- Do saského parlamentu bol opäť zvolený Hajko Kozel, Lužický Srb a predseda Slovanského fóra Lužického Srbska. Jan Minář mu zaslal menom Slovanského výboru ČR blahoprajný list.

- Bohuš Chňoupek získal in memoriam Cenu E.E. Kischu, a to za svoju poslednú knihu Pogrom – Na sny sa neumiera, ktorá vyšla zatiaľ len v slovenčine. Túto česko-slovenskú cenu venovanú literatúre faktu udelila v Letohradě na Pardubicku porota vedená Oldřichom Šulérom.

- Vladimír Remek, poslanec Európskeho parlamentu otvoril svoju pražskú kanceláriu. Ako to oznámila tlač, nachádza sa v budove v Prahe 7, V Závětrí 4 kde má sídlo aj Společnost přátel národů východu.

- Česká republika patrí v súčasnosti medzi prvých desať krajín sveta, ktoré vydávajú najviac knižných titulov, samozrejme prepočítaných na počet obyvateľov. Uvádza to Český štatistický úrad. Podiel krásnej literatúry tvorí dnes asi štvrtinu všetkých vydávaných titulov (3605).

- Kosovských Srbov k bojkotovaniu parlamentných volieb v Kosove vyzval menom Srbska a Čiernej Hory premiér Vojislav Koštunica. Povedal, že účasť Srbov vo volených orgánoch Srbov pred etnickými čistkami nezachráni a že voľby majú len ospravedlniť snahu albánskej väčšiny po odtrhnutí od Srbska. Naproti tomu srbský prezident Boris Tadić, verný svojej prozápadnej orientácii odporúčal srbským voličom, aby k urnám išli. Väčšina kosovských Srbov však poslúchla Koštunicu: z viac než 100 000 kosovských Srbov prišla k voľbám necelá tisícovka. Bojkotom vyslali Srbi jednoznačné posolstvo, ktoré svedčí o neznesiteľných podmienkach ich života, povedal Koštunica.

- Nezamestnanosť v Čiernej Hore je katastrofálna, vyhlásil opozičný politik Čiernej Hory Nebojsa Medojovič v rakúskych

novinách Die Presse. Počet zamestnaných poklesol zo 162 000 osôb na 52 000. Počet obyvateľov tejto krajiny je 650 000. Za posledných desať rokov stredná vrstva prakticky prestala existovať.

(Slovanská vzájemnosť č. 71 a 72/2004)